

Τὰ δόγματα ὡς ἐκκλησιολογικά γεγονότα καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ νοήματός τους

Τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἔκφραση τῆς πίστεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐξαντλοῦνται ἀπλῶς στὴν ἱστορικοδογματικὴ διατύπωσή τους ἀλλὰ βιώνονται ἐμπειρικά καὶ ἐρμηνεύονται σὲ ἄρρηκτη σχέση μὲ τὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, σὲ διάλογο μὲ τὴ φιλοσοφία, τὴν τέχνη, τὸν πολιτισμὸ καὶ γενικότερα μὲ τὴν περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα κάθε ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ θεμελιώδη ὑπαρξιακὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου. Πέρα ἀπὸ τὰ ἱστορικά ζητήματα τῆς γένεσης καὶ διατύπωσης τῶν δογμάτων χρειάζεται ὡς ἐπέκτασή τους νὰ ἀκολουθεῖ πάντοτε ἡ ἀνάδειξη τοῦ σωτηριολογικοῦ καὶ ὑπαρξιακοῦ τους περιεχομένου γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμον, δηλαδή ἡ φανέρωση τῆς κεντρικῆς καὶ ὀργανικῆς θέσης τους στὴ λατρεία, στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἄσχετες μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου διακηρύξεις, ἀλλὰ ἀφοροῦν τὴν ἐκκλησιολογικὴ καὶ ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἀπευθύνονται κυρίως στὴ διανοητικὴ σύλληψη, ἀλλὰ ἔχουν ἄμεσες ὑπαρκτικὲς διαστάσεις καὶ συνέπειες γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἔργο τῆς δογματικῆς θεολογίας εἶναι ἡ κατάλληλη ἐπέκταση καὶ σύνδεση τῶν δογμάτων μὲ τὰ θεμελιώδη ὑπαρξιακὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου σὲ κάθε ἐποχῇ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ θεολογικὴ βάση τῶν δογμάτων εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιολογικὴ. Τὰ δόγματα ἀποτελοῦν ἐκκλησιολογικά γεγονότα, τὰ ὅποια προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα καὶ διαμορφώνονται μέσα σ' αὐτήν.

Τί νόημα ζωῆς γιὰ τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἄνθρωπο κομίζει τὸ Τριαδικὸ δόγμα; Τί σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κοινωνία Προσώπων; Μὲ ποιὸ τρόπο ὑπάρχει ὁ Θεός; Ὁ τρόπος ὑπάρξεως καὶ τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐπιπτώσεις στὴ ζωὴ καὶ στὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου; Πῶς ἐκφράζεται ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ἀσκεῖται ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ πιστοῦ ἀνθρώπου;

Ποιές είναι οι υπαρξιακές συνέπειες του Τριαδικού δόγματος; Ἡ θεολογική ἐρμηνεία του Τριαδικού δόγματος χρειάζεται να ἔχει ὡς βάση καὶ ἀφετηρία τὴ σημασία καὶ τὸ εἰδικὸ περιεχόμενον τῶν δογματικῶν ὄρων καὶ ἐννοιῶν, προκειμένου νὰ διασαφηνίσει καὶ νὰ ἐρμηνεύσει ὀρθὰ τὸ περὶ Ἁγίας Τριάδος δόγμα καὶ νὰ τὸ συνδέσει μὲ ὅλα τὰ ἄλλα δόγματα καὶ κυρίως μὲ τὴν ἐκκλησιολογία καὶ τὴν ἀνθρωπολογία.

Ἀλλὰ καὶ τὸ βιβλικὸ δόγμα τῆς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δημιουργίας δὲν εἶναι καθόλου ἄσχετο μὲ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ εἶναι καὶ τὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ κόσμος εἶναι κτιστὸς καὶ ὄχι αἰώνιος σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι δεδομένος ὄντολογικά. Ἡ ὑπαρξὴ του εἶναι προῖον ἐλευθερίας, ἡ ὁποία ἀνάγεται σὲ μία ὄντολογία ὑπερβατικὴ τοῦ κτιστοῦ, στὸν ἄκτιστο καὶ προσωπικὸ Θεό, ὁ ὁποῖος θέλησε ἐλεύθερα τὴ δημιουργία. Ὁ κόσμος δὲν ὑφίσταται κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ συνιστᾷ γεγονός ἐλευθερίας. Τὸ ὅτι τὰ ὄντα δὲν εἶναι αὐθύπαρκα καὶ ὅτι ἔχουν ἀρχή, σημαίνει ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς ὑπαρξῆς τους δὲν εἶναι πλήρης δίχως τὴν ἀδιάκοπη σχέση τους μὲ τὴν ἄκτιστη αἰτία τους, ἐπειδὴ προέρχονται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. Τί σημαίνει, λοιπόν, ἡ ἐλευθερία αὐτοῦ τοῦ εἶδους γιὰ τὰ κτιστὰ ὄντα; Ποιὰ εἶναι ἡ προοπτικὴ τῆς δημιουργίας στὴν ἐν Χριστῷ οἰκονομία; Ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τῆς δημιουργίας;

Ὁ ἀνθρώπος δημιουργεῖται κατ' εἰκόνα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἡ περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας φωτίζεται ἀπὸ τὸ περὶ Ἁγίας Τριάδος δόγμα τῆς. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατό ὁ κτιστὸς ἀνθρώπος νὰ εἰκονίζει τὸν ἄκτιστο Θεό; Σὲ ποιὰ πραγματικότητα ἀναφέρεται τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ στὸν ἀνθρώπο; Ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τῆς ψυχοσωματικῆς ὀντότητας τοῦ ἀνθρώπου; Κτίσμα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ ἀνθρώπος, φθαρτὸς καὶ θνητὸς στὴ φύση του, μὲ τὴ βιολογικὴ-σωματικὴ του ὑπόσταση συνδέεται ὀργανικά μὲ τὴν ὑπόλοιπη δημιουργία καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ του ἑτερότητα μπορεῖ ἐλεύθερα νὰ σχετίζεται ἢ νὰ ἀπορρίπτει τὴ σχέση καὶ τὴν ἀναφορὰ του πρὸς τὸν Θεό. Ὅμως, ἡ κτιστὴ ὑπόστασή του θέτει τὸ δεδομένο τῆς ὑπαρξῆς του. Συνεπῶς, δὲν μπορεῖ νὰ ἀσκήσει ἀπόλυτα τὴν ἐλευθερία του, ὅπως ὁ ἄκτιστος Θεός. Ὑπάρχει, ὡστόσο, ἓνας ἄλλος τρόπος ὑπάρξεως γιὰ τὸν ἀνθρώπο, πέρα ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου; Ποιὰ εἶναι ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν κόσμο; Πῶς νοεῖται καὶ βιώνεται ἡ θέωση ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν σκοπὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου; Ἀκόμη, τί σημαίνει τὸ περίφημο προπατορικὸ ἁμάρτημα; Πῶς μετασκευάζονται ἀσκητικὰ ὁ ἔρως καὶ τὸ σῶμα, στὴν προοπτικὴ τῆς ὑπέρβασης τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου; Τί σημαίνει τρεπτότητα καὶ ὄντολογικὴ

ἔλλειψη ἀθανασίας στόν ἄνθρωπο; Πῶς σχετίζεται ἡ ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία μέ τίς σύγχρονες περὶ ἀνθρώπου θεωρήσεις;

Ἡ λύση τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ δράματος γιά τήν πίστη καί τήν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας παρέχεται ἀπό τό χριστολογικό δόγμα. Ἡ πατερική χριστολογία ἐπισημαίνει ἐξαρχῆς τήν ὑπαρκτική ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου νά προσληφθεῖ καί νά ριζώσει ὄντολογικά σέ μία ὑπόσταση ζωῆς πού δέν πάσχει ἀπό τήν ὄντολογική ἀναγκαιότητα καί τόν θάνατο. Ἡ χριστολογική πίστη τῆς Ἐκκλησίας φανερώνει τίς ὑπαρξιακές ὄψεις τῆς διαλεκτικῆς κτιστοῦ καί ἀκτίστου. Οἱ ἀντιαιρετικοί ἀγῶνες τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας γιά τό πρόσωπο, τίς δύο φύσεις καί ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ, τό ἴδιο τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ στήν οἰκονομία τῆς σωτηρίας, συνοψίζουν αὐτή τήν ἀλήθεια: ὁ Χριστός εἶναι τό ἄκτιστο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ ὁποῖος ἐλεύθερα καί ἀπό ἀγάπη ἀναλαμβάνει τή σωτηρία τοῦ κτιστοῦ. Τό δόγμα τῆς Χαλκηδόνας, αὐτή ἡ ἀσύμμετρη χριστολογία τῶν δύο φύσεων, οἱ ὁποῖες ἐνώνονται «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καί ἀχωρίστως», ἔχει ὄντολογικό ἄξονα τό ἄκτιστο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἡ ἐν προσώπῳ καί διὰ τοῦ προσώπου ὑποστατική ἔνωση τῆς ἀνθρώπινης μέ τή θεία φύση. Οἱ ἀνθρωπολογικές συνέπειες τῆς χριστολογίας βεβαιώνουν ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση μπορεῖ νά ὑπάρξει ὡς ἀληθινό πρόσωπο μονάχα κατὰ τόν τρόπο ὑπάρξεως τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή ἐλεύθερα ἀπό τήν ἀναγκαιότητα τῆς βιολογικῆς ἀτομικότητας. Ἡ καινή κτίση τοῦ Χριστοῦ δείχνει πῶς μεταβάλλονται ἀσκητικά οἱ ὑπαρκτικές δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου, πῶς ἡ ἀτομική θέληση ὑπερβαίνει τήν πεπερασμένη αὐτοτέλεια καί αὐτοδέσμευσή της στά ὄρια τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου. Ἡ κτιστή φύση καί θέληση τοῦ ἀνθρώπου ἐναρμονίζονται μέ τόν ἄκτιστο τρόπο ζωῆς τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχουν ὡς ἐλευθερία καί ἀγάπη, δηλαδή, ὡς κοινωνία καί σχέση μέ τήν ἄκτιστη ζωή τοῦ Θεοῦ. Αὐτό δέν ἀποτελεῖ ἠθική συνέπεια, ἀλλά τό καινὸ ἦθος, τήν ὄντολογία τῆς θέωσης τοῦ ἀνθρώπου καί ὀλόκληρης τῆς δημιουργίας στό πρόσωπό του. Ἡ χριστολογία εἶναι τό ὑπαρξιακό βίωμα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅ,τι συνέβη στήν ἀνθρώπινη φύση πού προσέλαβε ὁ Χριστός, ἐπεκτείνεται διὰ τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί στά ὑπόλοιπα ἰδιαίτερα ἀνθρώπινα πρόσωπα. Ἡ διαλεκτική ἔνωση κτιστοῦ καί ἀκτίστου μεταφέρεται ἀπό τή χριστολογία στήν ἐκκλησιολογία καί γίνεται ἡ διαλεκτική τῆς ἔνωσης τῶν «πολλῶν» στόν «ἕνα» Χριστό. Ἡ Ἐκκλησία ὡς συσσωμάτωση τῶν διακεκριμένων ἀνθρώπινων ὑποστάσεων στόν Χριστό δέν προτείνει μία ἄσαρκη διδασχά, τίς θεωρητικῆς ἀρχῆς καί τὰ ἀξιώματα μίας μεταφυσικῆς πεποίθησης καί, ἀκολούθως, ἕναν κώδικα

ἠθικῶν ἐπιταγῶν. Ἡ Ἐκκλησία στήν εὐχαριστιακή της συγκρότηση ἀποκαλύπτει καὶ προσκαλεῖ σὲ ἓνα ἐμπειρικό γεγονός, στήν ἀλήθεια τοῦ προσωπικοῦ τρόπου ὑπάρξεως, προτείνει τὸ καινὸ ἦθος τῆς «ὄντως» ζωῆς.

Σταῦρος Γιαγκάζογλου